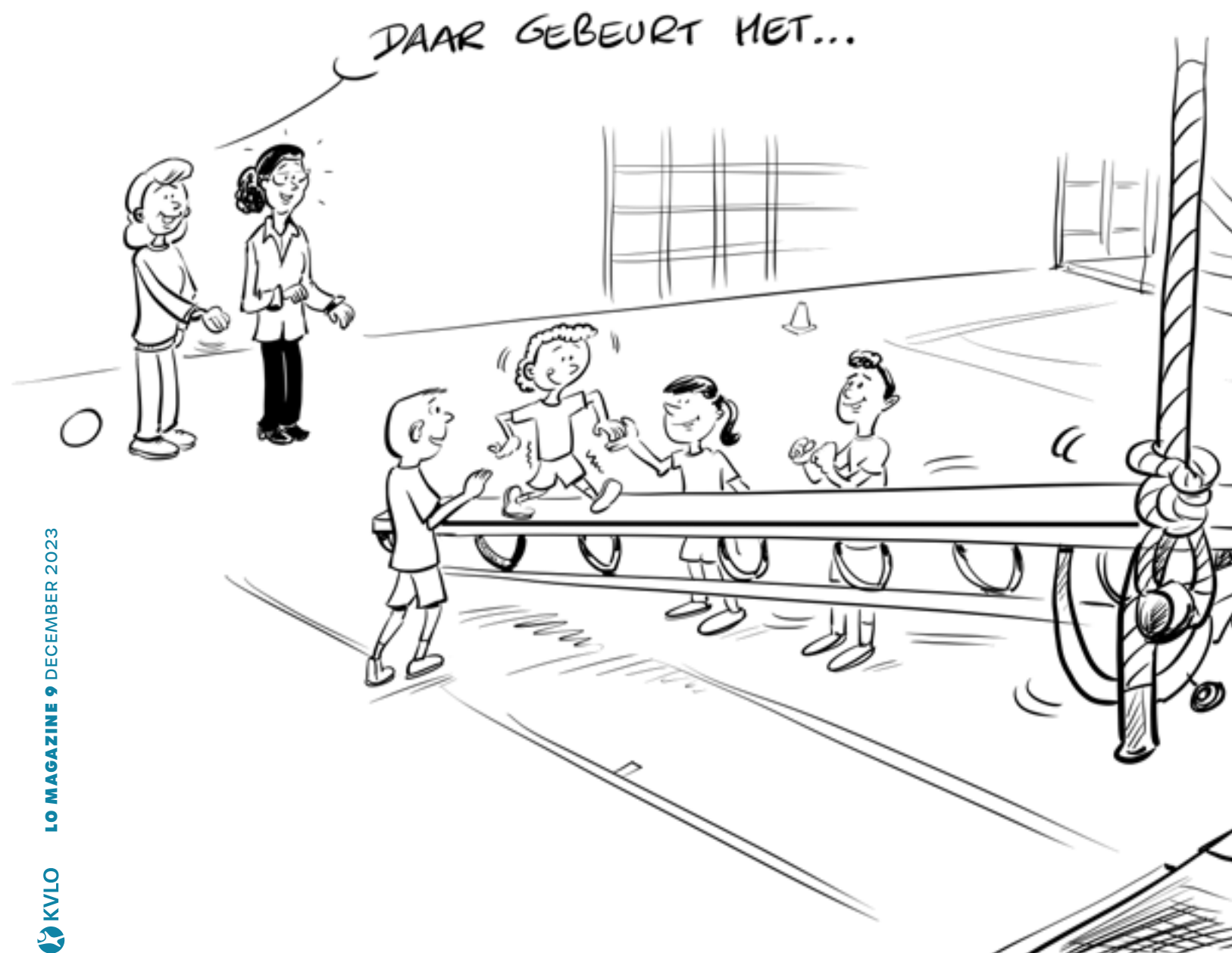

Pedagogiek als verbindingskracht

Dit artikel gaat over het pedagogische dat verweven is in al het werk van docenten bewegingsonderwijs. Maar wat is dat eigenlijk, het pedagogische? En hoe krijgt dat handen en voeten in onzekere tijden? Hoe houden docenten stand in hun pedagogische opdracht – om er voor leerlingen te zijn, ook als het moeilijk wordt? | [Corina van Doodewaard](#)

Het pedagogische...

Het pedagogische staat in relatie tot alles wat met de opvoeding en het welbevinden van kinderen en jongeren in onze maatschappij te maken heeft. Het gaat over perspectieven op onze wereld van gisteren,

vandaag en morgen. Het gaat dus ten diepste over de manier waarop we als opvoeders en volwassenen samen met kinderen en jongeren in het leven staan. Over de vraag hoe we ons tot elkaar verhouden in de les bewegingsonderwijs en waar we op uit zijn. Waar is het jou pedagogisch om te doen? En hoe krijgt dat vorm in de praktijk van alledag?

Volgens Meirieu (2019) draait het bij pedagogisch handelen om opvoeden, waarbij de emancipatie van het kind centraal staat. Dat maakt pedagogiek altijd waarde geladen en praktijkrelevant (Pols, 2016).

Bovendien leidt dat steeds opnieuw tot het stellen van twee belangrijke vragen. Allereerst: Wat gebeurt hier? Maar ook: Wat staat me hier te doen?

Het klinkt vanzelfsprekend dat die pedagogische aspecten verweven zijn in het werk van docenten, maar hoe logisch is dat nog als het onder druk komt te staan?

Wat te doen als pedagogisch handelen ingewikkeld wordt, omdat je bijvoorbeeld niet weet wat wijsheid is, te midden van het maatschappelijk geraas? Te midden van al die complexe zaken die de druk in onze samenleving opvoeren? Oorlogen, klimaatverandering, hoogoplopende tegenstellingen, schrille kansenongelijkheid en toenemende somberheid onder jongeren. De maatschappelijke signalen over en voor onze jeugd klinken niet erg hoopgevend. Er is dringend behoefte aan een verandering. Maar hoe die verandering vorm moet krijgen, dat is de vraag. En dat is ook de pedagogische vraag – die zwaar kan wegen als je je met hart en ziel wil inspannen voor de jeugd van tegenwoordig.

Tijden van polarisatie

Want er zijn nogal wat kwesties die op dit moment spelen – en volgens Boutelier (2023) is polarisatie er daar eentje van. Polarisation hangt samen met het denken over de ander als vijand – waarbij mechanismes een rol spelen van ontmenselijken en het willen elimineren van de ander. En uitingen van die polarisatie gaan natuurlijk aan scholen niet voorbij. Beelden die leven in onze maatschappij, zijn ook aanwezig in de school. Komen met kinderen mee als ze verhalen opvangen die thuis en op straat leven – of als ze op social media naar hun helden luisteren. Komen met docenten mee die hun werelden verbinden aan hun werk. Polariserende politiek vergroot bewust de onderlinge afstand tussen de een en de ander. En die denkbeelden over wie ‘wij’ zijn en wie die ‘anderen’ zijn, spelen ook een rol in de gymles. Het vergroot de verschillen tussen leerkrachten en leerlingen, tussen leerlingen onderling. Polarisation spoort aan tot een of-of

denken. En dat is hard werken, als je daar in je klas mee te maken krijgt.

Docenten geven aan dat scholen zelf ook bijdragen aan de groeiende polarisatie (ministerie van SZW 2023). Denk bijvoorbeeld aan ‘tegen-over-stellingen’ waarbij onderlinge verschillen tussen leerlingen worden geclassificeerd en vervolgens gerangschikt. Dan doet het ertoe of je als leerling bij de bes-

Wat te doen als pedagogisch handelen ingewikkeld wordt?

ten of bij de minsten hoort, omdat de kansen die je dan krijgt geboden van andere kwaliteit zijn. De beste of de minste zijn, de beste of de minste kansen krijgen, opgroeien in de beste of minste omstandigheden – het speelt allemaal een rol. En als dat ook een rol speelt in het onderwijs, dan neemt de kansenongelijkheid alleen maar toe. Daarvoor wordt al een paar jaar gewaarschuwd in de Staat van het Onderwijs (Inspectie van het onderwijs, 2023).

Pedagogisch handelen als changemaker

Er is dus dringend behoefte aan een verandering. Want in al die tegen-over-stellingen staat het pedagogisch handelen van docenten stevig onder druk. En dan is het ineens niet zo vanzelfsprekend meer hoe je erachter komt wat goed is voor wie – en hoe je belangenbehartiger voor al je leerlingen kunt zijn.

En toch is ook juist het pedagogisch handelen een richtingaanwijzer voor de toekomst. Een changemaker. Vooral als daarin andere waarden centraal komen te staan dan het uitvergroten van ego-perspectieven, maar zich een wens ontwikkelt tot eco-perspectief (Biesta, 2023).

Bijvoorbeeld als kinderen en jongeren samen willen werken om er voetballend wat van te maken. Of het gemak waarmee kinderen uit groep drie hun hand uitsteken om even iemand over de wiebelbank te helpen. De arm om de schouder van een brugklasser bij een brugklasser. Of het extra rondje met de hele klas tijdens de sponsorloop om voor Unicef meer geld op te halen.

Dat zijn hele andere geluiden dan de polarisatie die zo hard om aandacht roept. Dat zijn verhalen en geluiden die meerstemmigheid omarmen en geen of-of denken aanjagen, maar juist en-en. En dat is een geluid waar heel veel mensen, en vooral ook jongeren zich voor willen inzetten (Kaulingfreks, 2023). Sterker nog, het is nooit weggeweest. En, zoals Huub van der Lubbe dichtte in het lied 'Recht in de ogen': "Wij zijn er ook nog. En wij zijn met de meesten!"

Micha de Winter (2017) schetst dat je deze meerstemmigheid zou kunnen omarmen in de pedagogiek van de HOOP. En die pedagogiek bestaat uit de volgende elementen:

- Handelingsperspectief bieden. Leer kinderen en jongeren een onderzoekende en nieuwsgierige houding aan, waarin ze zelf en met elkaar op zoek gaan naar achtergronden, bronnen, argumenten en mogelijke oplossingen.
- Onderbreek al te snelle oordelen. Vraag van kinderen en jongeren hun eigen argumenten op een rij te zetten en zich te verplaatsen in de argumenten en gevoelens van de ander, ook als je het met elkaar oneens bent. Organiseer daarom ook ontmoetingen tussen mensen met verschillende meningen.
- Optimisme voorleven. Leef als opvoeder optimisme voor en werk hoopvol samen aan de toekomst.
- Participatie bevorderen. Stimuleer actieve participatie van kinderen en jongeren zodat ze leren mee te doen én omdat de democratische samenleving bestaat bij gratie van een actieve deelname van iedereen.

In die pedagogiek van de HOOP schuilt de boodschap van en-en.

In al die tegen-over-stellingen staat het pedagogisch handelen van docenten stevig onder druk

Dat betekent overigens nog steeds niet dat het makkelijk is om het pedagogische vorm te geven. Je bent als docent immers zelf ook onderdeel van de samenleving, waarin al die grote vragen en twijfels veel van je vragen. Optimistisch blijven is geen kleine opdracht. Maar niets doen is ook geen oplossing. Juist op die plekken waar kinderen en jongeren zich richten op hun toekomst, is hoop en een positief toekomstbeeld een lonkend perspectief. Dat is wat de pedagogiek te bieden heeft.

Volgens Van Yperen (2023) liggen de handelingsperspectieven van opvoeders dan vooral op drie terreinen:

- Kinderen en jongeren op het spoor zetten van een mix van actie ondernemen, ontspannen en een hoopvol toekomstperspectief zoeken.
- Samen optrekken met kinderen en jongeren in het leren duurzamer te leven en zich open te stellen voor ieders kennis en ideeën op dit vlak.
- Werken aan sterke relaties in het sociale netwerk en aan de samenleving als vangnet en als collectief om aan bij te dragen.

Voor docenten bewegingsonderwijs liggen in deze aanbeveling allerlei aanknopingspunten om aan de slag te gaan en blijven. Dat is dan ook wat je terug kunt lezen in de verhalen van collega's. Zij geven ons de voorbeelden van een hoopvol perspectief. Lees bijvoorbeeld het artikel van Patrick Looijen, gymmeester van Amir op een basisschool in Utrecht Overvecht. Hij vertelt hoe Amir balanceert tussen wat hij op school leert over verdraagzaamheid en hoe dat op straat gaat. Of lees het interview met Daan Maljers die als docent op het mbo steeds op zoek is naar de relatiekracht met en door jongeren.

Maar denk ook aan je eigen vonken van verbinding met leerlingen op je school. Juist in het gezamenlijk bewegen, in het opzoeken van spannende ontspanning, van het ontdekken van wat je allemaal kunt bereiken door je in te zetten en door dat samen te doen, ontstaan hoopvolle verbindingen.

Samenspel vraagt om je open te stellen voor de ander – en samen met een ander kom je verder. En dat geldt niet alleen voor leerlingen, maar ook voor docenten. Samen met je collega's, met ouders, met jeugdwerkers en met alle andere opvoeders in de pedagogische basis lukt het beter (Hoex et al., 2022). Het is tijd voor pedagogische verandering en het doorbreken van of-of denken. Het is tijd voor meerstemmigheid en solidariteit. ●

Bronnen

Scan of klik op de QR-code naar de bronnen

Contact

CL.van.Doodewaard@windesheim.nl
Corina van Doodewaard is senior-onderzoeker in het lectoraat Beweging, School en Sport van Calo-Windesheim in Zwolle. Ook is zij opleidingsdocent in bachelor en masteropleidingen op het gebied van beweging, onderwijs en sportpedagogiek (www.masterLOSP.nl).

Tekening

John Körver

Kernwoorden

pedagogisch handelen, pedagogische verandering, burgerschap